

»Naporno šolanje in kasneje delo zaščitne sestre prenese le zdrav in krepak organizem«

MARJETA BERKOPEC, IRENA KERŠIČ

Pomemben kriterij za vpis v Šolo za zaščitne sestre je bilo neoporečno zdravstveno stanje kandidatke. Dragaš (1938) je celo zapisal, da naporno šolanje in kasneje delo zaščitne sestre prenese le »zdrav in krepak organizem«. Telesno in duševno zdravje je ob sprejemu ugotavljala zdravniška komisija, na kar so opozorili že v razpisih za vpis v šolo (Uradni list 1929, 1939, 1943). Vpogled v zahtevnost študija nam daje gibanje učenk v posameznih letnikih.

Vaje v kabinetu (Vir: SI AS 1202 Zbirka fotografij uredništva Naše žene).

Osip je bil zlasti velik v generacijah, ki so se izobraževale v dvoletni šoli, v prvi in drugi generaciji je izstopila več kot polovica vpisanih učenk. Leta 1928 so npr. razpisali 25 prostih mest (Uradni list, 1928), sprejeli so 19 učenk, od tega jih je enajst izstopilo (Dragaš, 1938). V dvajsetih letih prejšnjega stoletja, ko je začela šola delovati, je bil na Slovenskem delež žensk s srednješolsko izobrazbo zelo nizek in kandidatke niso izpolnjevale vpisnih pogojev. Ker je šola zaradi nezanimanja za vpis prva leta znižala kriterij glede predizobrazbe, razlog tako velikega izstopa lahko pripišemo zahtevnosti študija, ki so mu kandidatke samo z ljudsko šolo težko sledile (Berkopec & Keršič, 2023). Z leti se je interes za vpis povečeval. Vsa leta pa je bilo vodstvo šole pri izbiri kandidatke zelo strogo, »kar je za tako važen in težak poklic nujno potrebno«, je zapisal avtor v časniku Slovenski dom.

O napornem šolanju zaščitnih sester so pisali tudi v časopisih: »Šola nalaga dekletom mnogo dolžnosti, skoro lahko rečemo največ med vsemi strokovnimi šolami. Vse dopoldne prežive gojenke po bolniških oddelkih in socialno medicinskih institucijah, kjer se praktično usposablja za bodoče sestre.

Predavanja so v popoldanskih urah, večkrat pa se zavlečejo tudi v noč tako, da gojenki, ki pridno študira, ne preostane skoro nič prostega časa. Kar imajo prostega časa si ga olepšajo s petjem, glasbo ...« (Slovenski dom, 1942). »Težko je reči, ali so učenci v kateri drugi strokovni šoli zaposleni bolj kakor te gojenke.« (Slovenski narod, 1942)

Po končanem šolanju so zaščitne sestre z dekreti nameščali v najbolj odročne in zaostale kraje. Niso imele lahkih pogojev dela, njihov delovnik ni imel časovnega okvirja, raztegnil se je čez cel dan, ob vsakem vremenu so peš premagovale velike razdalje. Delale so z najrevnejšimi in neizobraženimi prebivalci in se ob veliki bedi srečevale s težkimi etičnimi dilemami. Ko so se vrnile s terena, jih je čakalo še administrativno delo. Opazile so, da se ljudje obrnejo po pomoč samo takrat, ko se nadejajo kakšne koristi (Berkopec & Keršič, 2023).

Delovne pogoje in delovni čas zaščitnih sester slikovito ponazorijo njihove pismene izjave.

»Delovni čas sestre pomočnice je večinoma daljše odmerjen kakor v katerikoli drugi službi, ne redkokdaj se zgodi, da pomaga izven službenih ur tudi pri delu, ki ne spada v njeno področje.« (Peščeva, 1933)

»Med najidealnejšimi ženskimi poklici zavzema poklic sestre gotovo eno prvih mest. Zahteva pa mnogo socialnega čuta, resnične požrtvovalnosti, samozatajevanja in celo tveganja.« (Kecelj, 1938)

»Sestra se mora ponekod bojevati čisto z osnovno nepoučenostjo ljudstva in s tem se ji razdeli čas in razvleče.« (Jaklič, 1938)

»Težak je bil poklic šolske sestre v početku, težak je v marsičem še sedaj. Naša šolska sestra takoj v početku ni uživala zaupanja, ki bi ga morala imeti pri starših, učiteljih in javnosti sploh.« (Kecelj, 1938)

»Naše delo je čisto osebno. Ne z višine in po pravilih, ampak od osebe do osebe, od razuma do razuma, od srca do srca. Naš postopek ne sme biti šablonski ali vnaprej določen, ampak je čisto individualen, priložnostno krajevno naravnano.« (Jaklič, 1938)

»Ni dovolj nositi belo čepico na glavi, bel predpasnik in naslov »sestra«. Ta poklic zahteva od človeka velike odgovorne dolžnosti in stavlja nanj težke zahteve: veliko spoštovanje, samožrtvovanje, dobre živce in trdno zdravje. V tem poklicu ne moremo obogateti.« (Anon, 1938)

»Zaščitna sestra ne more obtekati pol okraja. Sicer sem svoje občine vse obhodila, a vem, da s tem, da bom dvakrat v letu prišla v hišo mater nagovarjat, naj snaži, ne bom dosegla ničesar. Naše posetno delo ni zaščiteno prav nič. Od dobre volje matere je odvisen sprejem posetne sestre. Pred nosom so mi že parkrat zaklenili vrata, na vprašanje, stavljeno mi od strani mater, kaj naj da otroku jesti, v kaj ga bo pozimi oblekla, ne znam odgovora. Zavedam se, da mi ni posetno delo samo služba in prav zato ne morem materi svetovati nekaj, o čemer vem, da ne bo mogla napraviti, odnosno kupiti (...) Kako naj mater učim priprave dietetske prehrane, ko nima v hiši ne mleka, ne moke, ne sladkorja, dostikrat niti posode ne, da bi v njej skuhalo nekaj za otroka.« (Korošec, 1940)

»Po gozdni poti sem tekla skokoma, še dosti poti me je čakalo, v te hribovite kraje nisem vzela kolesa s seboj. Dve uri je bilo še do doma, mislila sem na ljudi gori, ki se jim zdi ta pot predaleč. Kako bi se dalo tem bednim, vase zaprtim pasivnim ljudem ali vsaj otrokom vteptati nekaj življenjske volje, nekaj vere v življenje in zdravje, nekaj ponosa.« (Jaklič, 1938)

»V pisarni. Pisarne so nekaj mrtvega, stisnjenega med štiri stene, kjer naj se živa človeška misel predelava na tiskovine. Po več dnevnem delu v ambulanti in po obiskih me čaka v pisarni cel kup papirja in različnih tiskovin, da jih uredim in spravim na

Postiljanje postelje (Vir: SI AS 1202 Zbirka fotografij uredništva Naše žene).

Pri praktičnem pouku (Vir: SI AS 1202 Zbirka fotografij uredništva Naše žene).

svoje mesto. Uradni akti, različna kartoteka, knjige, posetni listi, ki jih rabim opremiti s podatki, rešitvami in opombami. Ne veš, kje in kako začeti. Najlažje bi šlo, odložiti vse te suhe zapiske in znova oditi k ljudem, znova pogledati, kaj počno tam na hribu. Čemu vsa ta pisarija, čemu toliko papirja, saj ostane slika obiskov živo pred očmi, od prve do zadnje, od najbolj potrebnih do nepotrebnih, bogatih. Toda prišli bodo pogledat, prišli bodo iskat po listinah. Kontrola potrebuje pisanih besed in števil, da dobi iz teh znamenj vsaj majhno sliko o delu. Napišem nekaj stavkov in spet preneham. Suhe so besede, presuhe in številke so preveč odmerjene, preozke. Kako pokazati s to sliko uspeh mojega dela, da ga bodo prav ocenili?» (Jaklič, 1938)

Dragaš (1938) je o poslanstvu sestrskega poklica zapisal: »Socialno zdravstveno delo in poklic zaščitne sestre zahteva več kakor katerikoli poklic, zahteva celo osebo in ves idealizem, katerega ne morejo uničiti noben trud, nobeno delo in nobeno razočaranje in neuspeh v življenju. To pa je samo tedaj mogoče, če se je sestra odločila posvetiti se temu delu z vso dušo in s svojim srcem. Ona mora biti polna vere v svoj poklic, polna vestnosti in reda.«

Zaščitne sestre so le redko redno zaposlili. Prve so pokrile kadrovske potrebe Zavoda za zdravstveno zaščito mater in otrok v Ljubljani. Tam so se delovna mesta hitro zapolnila, saj so za dodatno delovno moč izkoristili gojenke šole za zaščitne sestre in po letu 1929 gojenke šole za otroške negovalke,

ki so jih razpisovali tako v dnevno kot nočno službo. Najpogosteje so zaščitne sestre namestili honorarno ali kot dnevničarke in za svoje delo niso prejemale plače, ampak nagrado, nameščene so bile pogodbeno in ob daljši bolniški odsotnosti jim je bila pogodba v državni službi prekinjena. Soočiti so se morale z negotovo, začasno in slabo plačano zaposlitvijo, nerednim izplačevanjem mesečnih prejemkov in posledično z ekonomsko in socialno ogroženostjo. Živele so skromno, le redke so si ustvarile družino, večina je življenje posvetila poslanstvu svojega poklica (Berkopec & Keršič, 2023).

Literatura:

Anon (1938). Misli kandidatkinje pri sprejemu v šolo za sestre. V: Dragaš B. Zgodovina in delo sestrstva v Sloveniji: od prevrata do leta 1934. Ljubljana: J. Blasnika nasl., pp. 6–7.

Berkopec, M. & Keršič, I., 2023. Zaščitne sestre. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege

Dragaš, B., 1938. Zgodovina in delo sestrstva v Sloveniji: od prevrata do leta 1934. Ljubljana: J. Blasnika nasl., pp. 6–30.

Jaklič, T., 1938. Zaščitna sestra in posetna služba. V: Pirc I (ur.). Zdravje v Sloveniji: 2. knjiga: Zdravstvene prilike in delo higijenske organizacije v Sloveniji 1922-1936. Ljubljana: Higijenski zavod, pp. 63–72.

Kecelj, V., 1938. Zaščitna sestra v službi zdravstvene zaščite. V: Pirc I (ur.). Zdravje v Sloveniji: 2. knjiga: Zdravstvene prilike in delo higijenske organizacije v Sloveniji 1922-1936. Ljubljana: Higijenski zavod, pp. 59–61.

Korošec, S., 1940. Mati beda v Beli krajini. Zdravje: priloga Prerodu 16(7), pp. 89–91.

Peščeva, M., 1933. Sestra pomočnica – delavka v socialno higijenski službi. Ženski svet, 11(5), pp. 110–112.

Slovenski dom, VII, št. 131, 12. 6. 1942, str. 3, O šoli za zaščitne sestre in njihovi vzgoji.

Slovenski narod, LXXV, št. 67, 23. 3. 1942, str. 4, V šoli za zaščitne sestre.

UL ljubljanske in mariborske oblasti, X, št. 63, 4. 7. 1928, str. 452, Razpis.

UL ljubljanske in mariborske oblasti, XI, št. 61, 13. 6. 1929, str. 484, Natečaj.

SL Kraljevske banske uprave Dravske banovine X, št. 42, 27. 5. 1939, str. 279, Natečaj.

SL za Ljubljansko pokrajino, 60, št. 60, 28. 7. 1943, str. 129–130, Razpis.

V predavalnici (Vir: SI AS 1202 Zbirka fotografij uredništva Naše žene).